

BROEDGEVAL VAN DE WAAIERSTAARTRIETZANGER *CISTICOLA JUNCIDIS* IN NEDERLAND

Breeding case of the Fan-tailed Warbler *Cisticola juncidis* in The Netherlands

M. ZIJLSTRA, W. DUBBELDAM en H. REEZE

BROEDGEVAL

Op 29 september 1976 zag en hoorde H. Reeze een vogeltje, dat hij op grond van uiterlijk, baltsvlucht en zang determineerde als een Waaiersaartrietzanger *Cisticola juncidis*. Het waarnemingsgebied, het Dijksgat in de Wieringermeerpolder, bestaat uit een drassig terrein, begroeid met ijl Duinriet *Calamagrostis epigeios* en Riet *Phragmites australis* met enkele wilgen *Salix spec.* in de vorm van bomen en struiken. In het gebied bevinden zich enkele diepe plassen. W. Dubbeldam, M. A. M. Overbeeke, A. M. J. van de Vijver en M. Zijlstra bevestigden later de waarneming.

Op 6 oktober hoorden we, ondanks het slechte weer (regen en harde tot stormachtige westenwind), enkele malen een exemplaar zingen. Tweemaal zagen we een ander exemplaar ca. 10 m van ons af op dezelfde plaats in de vegetatie verdwijnen, waarschijnlijk met voedsel.

Op 13 oktober hebben we, bij helder en windstil weer, tussen 9.30 en 14.00 uur gezien dat 32 maal voedsel werd aangebracht op deze plaats. De tijd tussen opeenvolgende prooiaanvoeren varieerde van 2 tot 10 minuten. De vogel verliet het nest meestal binnen een minuut, soms duurde het ca. 5 minuten. Het voedsel bestond zo te zien hoofdzakelijk uit rupsen en spinnen. Enkele malen werd iets wits aangevoerd, dat deed denken aan een cocon van een rups of een spin. Appenzeller *et al.* (1974) noemen de aanvoer van witte balletjes, waarvan zij veronderstellen, dat dit materiaal is voor nestbouw of voedsel voor jongen. Omdat in ons geval de oudervogel het nest binnen zeer korte tijd verliet, lijkt voedselaanvoer het meest waarschijnlijk. De vogel die voedsel aanvoerde, kwam en ging meestal op 3 tot 5 m hoogte. Opvallend was daarbij de korte, rukkerige vlucht. Voor 12.00 uur zagen we dat éénmaal een faecespakketje werd afgevoerd, na die tijd acht maal.

Tot ongeveer 11.00 uur en van 12.00 tot 14.00 uur heeft het mannetje vrijwel onafgebroken gezongen, vliegend of zittend in de vegetatie. Het wijfje zingt niet (Géroudet & Lévêque 1976). Tussen 11.00 en 12.00 uur achtervolgde het mannetje een soortgenoot op ongeveer 100 m vanaf het nest.

Sharrock (1973) vermeldt, dat de jongen van de Waaiersaartrietzanger na 13 dagen uitvliegen. In het onderhavige broedgeval betekent dit, dat het uitkomen van de eieren lag tussen 1 en 6 oktober. Dat dit erg laat is, blijkt uit een artikel van Guichard (1959), waarin hij een aantal facetten van de biologie van de soort beschrijft. Hij noemt als laatste, hem bekende datum van uitkomen 24 september. Gewoonlijk valt de laatste datum van uitkomen rond 20 augustus.

Figuur 1: Het nest van de Waaierstaartrietzanger. 26 oktober 1976, IJsselmeerpolders.
The nest of the Fan-tailed Warbler.

Foto: W. Dubbeldam.

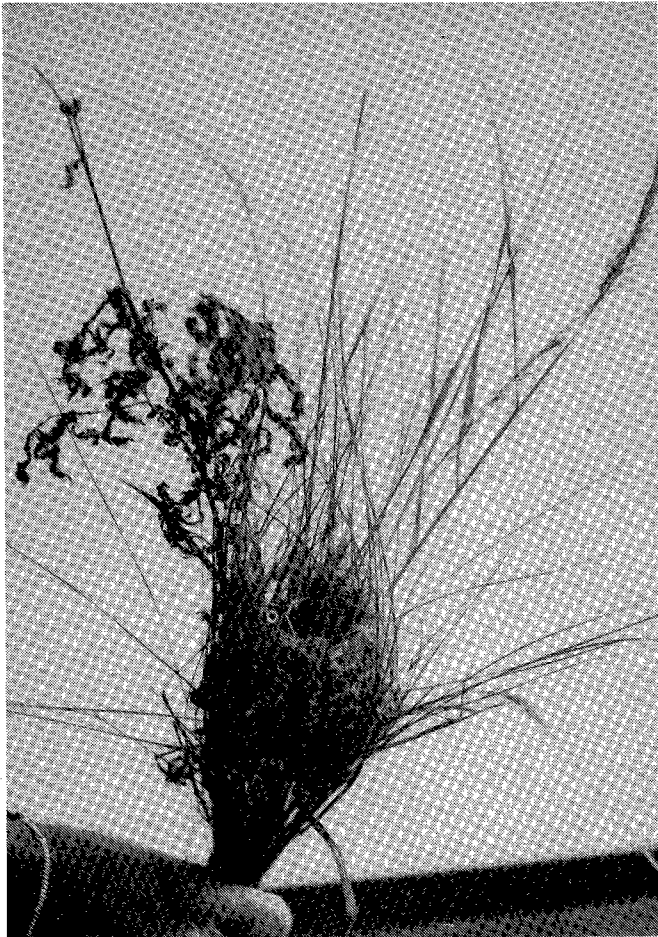
Op 6 november is in het terrein een groepje van 5 en waarschijnlijk 6 exemplaren gezien.

Op 26 oktober is het nest opgezocht en meegenomen met daarin 2 eitjes. Het nest met de eitjes is onder nr. ZMA 30375 opgenomen in de collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam.

Het beursvormige nest (Fig. 1 en 2), dat moeilijk te vinden was, deed op het eerste gezicht denken aan het spinsel van de rups van de Bastaardsatijnvlinder *Euproctis chryorrhoea*. Het hing ongeveer 40 cm boven het maaiveld en ca. 10 cm onder smalle en veerkrachtige bladtoppen van Duinriet. In het geheel was een Akkerdistel *Cirsium arvense* verwerkt. Het nest bestaat uit fijn bladmateriaal en rietpluis bijeengehouden door spinrag. De afmetingen van het nest zijn:

hoogte (buitenkant)	10,5 cm,
hoogte (binnenkant)	7,5 cm,
grootste breedte buiten	7,5 cm,
breedte top (buitenkant)	5,5 cm,
breedte top (binnenkant)	3,0 cm.

De nestingang is aan de bovenzijde. De nestvorm komt overeen met de beschrijving van Lynes (1930). De afmetingen liggen tussen die als vermeld door Comins (1964) en Guichard (1959).

Figuur 2: Het verzamelde nest.
The collected nest.

Foto: W. Dubbeldam.

De eitjes (Fig. 3) zijn wit met vaag zichtbare bruine vlekjes. De afmetingen zijn ca. $14,8 \times 11,5$ mm en $15,2 \times 11,5$ mm. Van beide eitjes was één doorschijnend en één donker van inhoud. De afmetingen van de eitjes komen vrijwel overeen met de maten, die Harrison (1975) geeft.

DISCUSSIE

Sedert het begin van deze eeuw heeft een aantal mediterrane vogelsoorten hun broedgebied in noordelijke richting uitgebreid. Boutinôt (1964) noemt onder andere de Cettis Zanger *Cettia cetti* en de Waaijerstaarrietzanger. In de *Atlas des oiseaux nicheurs de France de 1970 à 1975* (Yeatman 1976) is een

Figuur 3: De (bevuilde) eitjes.
The foul eggs.

Foto: W. Dubbeldam.

verspreidingskaart van de laatste soort in Frankrijk opgenomen, terwijl in de bijbehorende beschrijving wordt vermeld, dat de populatiedichtheid sterk kan uiteenlopen afhankelijk van de wintertemperaturen. Na de koude winters van 1939/40, 1955/56 en 1962/63 was bijna de hele Franse populatie verdwenen. Géroutet & Lévêque (1976) beschrijven de areaaluitbreiding van de soort in noordelijke richting langs de Atlantische kust en naar Centraal-Europa. Als mogelijke oorzaken noemen zij klimatologische invloeden, het grote reproductievermogen en de polygamie van de soort. De zachte winters van de laatste tien jaar zouden deze vorstgevoelige soort begunstigd hebben. Het noordelijkste broedgeval dat hun bekend was, was bij Zeebrugge (West-Vlaanderen) in 1975. Bulteel (1976) completeert de beschrijving door meer waarnemingen uit België en een aantal uit Nederland te geven.

De eerste bevestigde waarneming van de Waaiersaarrietzanger in Nederland komt van de Makkumernoordwaard bij Makkum (Fr.) tussen 26 augustus en 16 september 1972 (Hermsen 1972 en 1974). E. P. R. Poorter (mond.med.) zag en hoorde samen met R. van Dekken, H. de Jong en A. H. Koridon een exemplaar in hetzelfde gebied op 7 augustus 1972. In 1973 volgde een waarneming in het Verdrongen Land van Saeftinge (Zl.) (De Ridder 1974) en de eerste ringvangst op 4 september bij Zuidland (Z.H.) (Breek 1974). Ook in 1974 en 1975 werd de soort waargenomen (Tekke 1976). In 1976 is de soort waargenomen te Laaxum (Fr.) op 29 juli en te Cadzand (Zl.)

op 6 september en op 16 augustus 2 exemplaren aan het Amstelmeer (N.H.) (Archief CNA).

Een mislukt broedgeval van de Waaiertaartrietzanger in Nederland is in 1975 voor het eerst vastgesteld in de Braakman (Zl.) (De Waele 1975). Het hier beschreven broedgeval is het eerste succesvolle in Nederland.

Dr. J. Wattel en de heer M. J. Tekke danken we voor hun hulp bij de voorbereiding van dit artikel.

CNA: bevestigde waarneming.

SUMMARY

A breeding case of a Fan-tailed Warbler *Cisticola juncidis* in the IJsselmeerpolders in the Netherlands in 1976 has been described. It is the first observed successful breeding case in the Netherlands. This agrees with the recent northward expansion of the species' breeding range. Hatching was extremely late, namely between 1 and 6 October. The nest with two eggs is now in the collection of the Zoological Museum in Amsterdam.

LITERATUUR

- Appenzeller, R., P. d'Alessandri & A. Schifferli. 1974. Vermutliche Brut des Cistensängers *Cisticola juncidis* in Tessin, ein Erstnachweis für die Schweiz. Orn. Beob. 71: 167—169.
- Boutinôt, S. 1974. Nidification de la Bouscarle de Cetti dans le Nord du Département de l'Aisne. Alauda 32: 172—175.
- Breek, K. 1974. Een Waaiertaartrietzanger *Cisticola juncidis* (Rafinesque) gevangen en geringd bij het Haringvliet. Limosa 47: 165—168.
- Bulteel, G. 1976. Waaiertaartrietzangers, *Cisticola juncidis*, langs de Beneden-Schelde. De Giervalk 66: 141—148.
- Comins, D. M. 1964. Nesting materials used by *Cisticola juncidis* (Rafinesque). Bull. Br. Orn. Club 84: 141—142.
- Géroudet, P. & R. Lévêque. 1976. Une vague expansive de la Cisticole jusqu'en Europe centrale. Nos Oiseaux 33: 241—256.
- Guichard, G. 1959. Notes sur la biologie du Cisticole des joncs (*Cisticola juncidis cisticola* Temm.) Oiseau 29: 88—95.
- Harrison, C. 1975. A field guide to the nests, eggs and nestlings of British and European birds. Collins, London.
- Hermesen, K. 1972. Nieuwe soort in Nederland? Vanellus 25: 268—269.
- Hermesen, K. 1974. De Waaiertaartrietzanger *Cisticola juncidis* (Rafinesque) een nieuwe soort voor Nederland. Limosa 47: 163—164.
- Lynes, H. 1930. Review of the genus *Cisticola*. Ibis 12 (6): 1—673.
- Ridder, G. de. 1974. Een onbevestigde waarneming van een Waaiertaartrietzanger *Cisticola juncidis* (Rafinesque) in het Verdronken Land van Saeftinge (Zl.). Limosa 47: 165.
- Sharrock, J. T. R. 1972. Fan-tailed Warbler in Co. Cork: a species new to Britain and Ireland. Brit. Birds 65: 501—510.
- Tekke, M. J. 1976. Ornithologie van Nederland 1974, 1975. Limosa 50: 34—60.
- Waele, G. de. 1975. De Waaiertaartrietzanger *Cisticola juncidis* reeds broedvogel in het Delta-gebied. Wielewaal 41: 287—288, 344—345.
- Yeatman, L. 1976. Atlas des oiseaux nicheurs de France de 1970 à 1975. Société Ornithologique de France, Paris.

Adres: M. Zijlstra en W. Dubbeldam, Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders, Zuiderwagenvlein 2, Lelystad; H. Reeze, Mient 13, Sijbekarspel.